

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

UN RECORREGUT PER LA CATALUNYA INTERIOR GR-3

**1a Etapa : L'ESTANY - DOLMEN DE PUIG RODÓ - LA CASETA ALTA
SANT PERE DE FERRERONS - MOLÍ NOU DE PASSARELL - MOIÀ**

20 de desembre de 1998

HORARI PREVIST

Sortida de Vilanova i la Geltrú.	7	h
L'Estany. Esmorzar.	8.45	h
Visita al monestir.	9.15	h
Inici de l'etapa.	10	h
La Caseta Alta. Reagrupament.	10.50	h
	11.05	h
Sant Pere de Ferrerons. Reagrupament.	11.40	h
	11.55	h
Llac. Reagrupament.	12.40	h
	12.55	h
Moià. Dinar.	13.25	h
Sortida cap a Vilanova.	16.15	h
Vilanova i la Geltrú.	18	h

Notes.-

- ** Esmorzarem a l'Éstany, a l'hostal Grau, enfront del monestir.
- ** Després d'esmorzar visitarem el monestir de Santa Maria de l'Estany.
- ** Dinarem a Moià, hi ha restaurants. Els qui porteu el dinar el podreu deixar a l'autocar.
- ** Si us plau, sigueu puntuals, respecteiu els reagrupaments i vigileu que hi sigui tothom.

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

UN RECORREGUT PER LA CATALUNYA INTERIOR GR-3

1a Etapa : L'ESTANY - DOLMEN DE PUIG RODÓ - LA CASETA ALTA
SANT PERE DE FERRERONS - MOLÍ NOU DE PASSARELL - MOIÀ

20 de desembre de 1998

Amb aquesta sortida comencen el recorregut del GR-3 que des de l'Estany és previst que faci un recorregut circular per les comarques interiors de Catalunya. Així, passarà per Manresa, Solsona, Ponts, Tàrraga, Lleida, congost de Mont-rebei, Pont de Suert, la Seu d'Urgell, coll de Pal, Sant Joan de les Abadesses i retornarà a l'Estany. Hores d'ara, s'ha senyalitzat i s'ha editat la topoguaia del tram l'Estany - Tàrraga; en un futur se senyalitzarà la resta.

La descripció del recorregut és una **transcripció literal** de la que hi ha a la topoguaia. El relat complementari s'ha confeccionat utilitzant bibliografia diversa, en particular la Gran Geografia Comarcal de Catalunya.

DESCRIPCIÓ DEL RECORREGUT

Horari		Quilometratge
Parcial	Total	
0.00	0.00	0.000

L'Estany (873 m). A la sortida del poble per la carretera que mena a Avinyó, es troba una pista de terra a la dreta que segueix en direcció est (pal indicador). Es deixen trencalls a banda i banda del camí i es passa pel costat de la caseta d'un transformador.

0.04	0.04	0.310
------	------	-------

Trifurcació. Es continua per la mateixa pista que comença a pujar en direcció a Montjoia.

0.31	0.35	2.740
------	------	-------

Collet de Cantallops (1030 m). Al nord-est es veu una curiosa construcció de color blanc, és un observatori astronòmic situat al capdamunt del Puig de Montjoia. A la dreta del camí hi ha el Puig Rodó (1057 m) que és el cim més alt de la zona. Es continua per la mateixa pista ampla tot gaudint d'unes boniques panoràmiques del Moianès.

0.03	0.38	3.050
------	------	-------

Bifurcació. A la dreta de la pista es deixa el trencall que porta al dolmen de Puig Rodó que val la pena de visitar. El sender segueix recte.

0.05 0.43 3.220

Coll de Montjoia (991 m). Cruïlla de camins. S'agafa el de la dreta que baixa en direcció a Moià.

0.05 0.48 3.650

Caseta Alta (960 m). Bon mirador, tant del Pirineu com de Montserrat i de Sant Llorenç del Munt. Es passa a la vora de la casa i se segueix baixant.

0.06 0.54 4.200

Collet del mas Güell (940 m). Bifurcació, hi ha rètols indicadors: *Collsuspina, 4.4 km - Moià, 7 km*. El sender va per la pista de la dreta.

0.23 1.17 6.370

Bifurcació. Es deixa la pista ampla i es trenca a la dreta. Si s'anés cap a l'esquerra es trobaria can Nasplé i l'ermita de Sant Pere de Ferrerons, amb campanar romànic, que són molt a prop.

0.02 1.19 6.600

Bifurcació. Es va cap a l'esquerra.

0.09 1.28 7.280

Filat. Es travessa la porta d'un filat, es torna a tancar i es continua endavant, entre camps i boscos.

0.03 1.31 7.670

Bifurcació. Es deixa el camí que se seguia i es trenca a l'esquerra en direcció sud.

0.04 1.35 7.820

Bifurcació. Es creua una pista i es continua recte, per dins del bosc i paral·lelament a un filat. Hi ha unes vistes magnífiques del Moianès.

0.09 1.44 8.480

Filat. Es deixa per trencar a la dreta i entrar al bosc. Davant es veu Moià amb l'església que presideix la vila.

0.05 1.49 8.850

Gran pla. Es creua i es va cap als arbres que es veuen al fons, tot passant una pista.

0.02 1.51 9.060

Bifurcació. Es troba un camí, se segueix recte i cap avall. S'agafa el camí de l'esquerra i es va baixant. Aviat es veu un llac cap al qual es dirigeix el sender.

0.04 1.55 9.370

Bifurcació. Pista en més bon estat; se segueix de baixada. Es troba el llac artificial, vorejat de bancs i papereres, format amb les aigües de la riera de Castellnou.

0.05 2.00 9.840

Riera de Castellnou (680 m). Es creua la riera i a la dreta es deixa el Molí Nou de Passarell i la seva zona d'esbarjo. Se segueix endavant i aviat es passa pel mig d'unes granges. Es troba un camí asfaltat que se segueix.

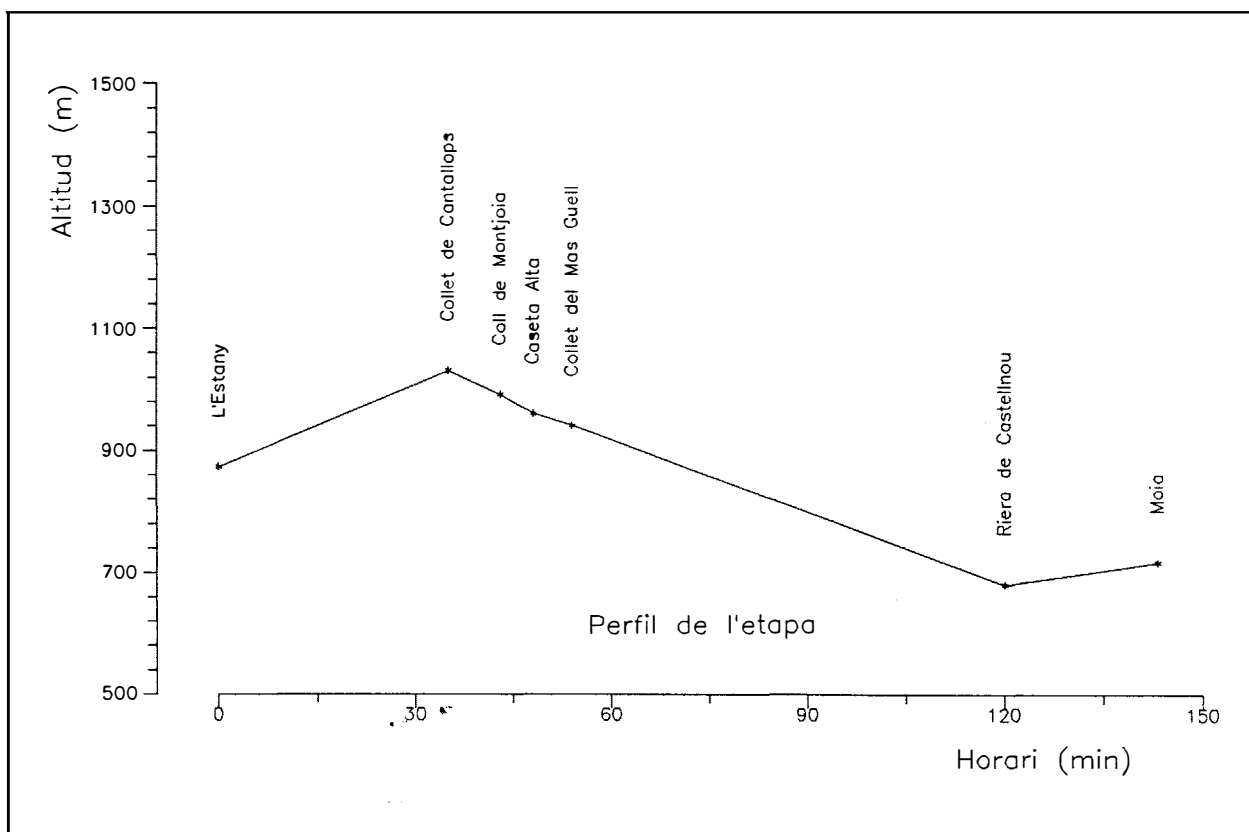
0.07 2.07 10.710

Font del Passarell. Es troben les primeres cases de Moià. Es segueix pel carrer del Passarell, carrer del Vall, el Carreró, la plaça del Carreró i es passa per davant de l'església, que té una bonica portalada.

0.16 2.23 11.300

Moià (717 m). Per l'interior de la població el sender no està senyalitzat, Plaça Major.

Equip de ruta: Mariano Guerra, Marcel·lina Simón i Manel Vidal

EL MOIANÈS

El Moianès és una regió o subcomarca de nom i de capitalitat clara i definida però d'àmbit imprecís. D'això és causa tant la dificultat de delimitar amb precisió la plataforma o altiplà que la constitueix, situat entre les depressions de la Plana de Vic i del Bages, com la manca d'un antic suport històric i tradicional que li assigni una rodalia concreta i homogènia, puix que es dona el cas que poblacions tan típicament moianeses com Castellterçol o Collsuspina mai no van formar part de la seva sots-vegueria històrica.

Si s'adopta el criteri de tenir en compte la consciència que hom té actualment en la contrada de pertànyer o no a aquesta subcomarca, podem dir que el Moianès és format per Moià, la capital, amb els seus agregats de Rodors i Ferrerons; el municipi de Castellterçol, amb l'agregat de Sant Julià d'Uixols; el municipi de Castellcir, amb els seus agregats de Santa Coloma Sasserra i Marfà; i els municipis de l'Estany, Granera, Collsuspina i Sant Quirze Safaja, excepte l'agregat de Bertí; també s'inclou la parroquia de Sant Feliu de Terrassola del municipi de Santa Maria d'Oló i un bon sector del municipi de Calders.

En fer la divisió comarcal del 1936, el Moianès fou totalment esquarterat entre les tres grans comarques que l'envolten, el Bages, l'Osona i el Vallès Oriental. Els municipis de Moià i de l'Estany i els sectors de Calders i de Santa Maria d'Oló pertanyen al Bages; el de Collsuspina a l'Osona; i els de Castellterçol, Granera, Castellcir i Sant Quirze Safaja al Vallès Oriental.

El Moianès forma un altiplà amb una altitud mitjana que oscil·la entre els 600 i els 900 metres i tota la regió és com una gran conca d'erosió suaument inclinada vers el Llobregat, cap on s'escolen la major part de les seves aigües. Els punts més alts són vers el sector nord-est; prop de la costa que marca la seva separació amb la Plana de Vic: aquí hi ha una sèrie de puigs que sobrepassen els mil metres, com el Puig-rodó (1057 m), el puig de l'Oller (1061 m) o Puigdegollats (1004 m), mentre que els que marquen la frontera de ponent depassen de poc els sis-cents metres com el puig de Peguera (664 m), el serrat de Baiones (661 m) o la serra de l'Orellet (655 m). El punt més alt d'aquest sector és el Pedró, sobre Granera (843 m). Al límit sud cal destacar la serra trencada i feréstega que va del Carner a les Pujades, amb cims que van dels 850 als 945 metres.

La majoria de torrents del sector central conflueixen en la riera de Calders, afluent del Llobregat, que neix en territori de Castellcir i que rep als seus orígens el nom de riera de Fontscalents, i va canviant el nom: riera de les Esplugues, de la Fàbrega, de Marfà i Golarda, fins a prendre, fora de la contrada, el de riera de Calders, a la qual conflueixen el torrent Mal i el Riu-sec i les rieres de Moià o de Castellnou, del Gai i de l'Om, que recullen les aigües del sector central del Moianès.

Les aigües del sector del nord van a la riera d'Oló, que s'origina en les aigües que formaven l'antic Estany, que donà nom al famós monestir del Moianès i que fou dessecat artificialment per obra dels darrers abats de Santa Maria de l'Estany. Les aigües del costat nord-oest van a la riera de Malrubí a través dels torrents del Gomis, Sec i de Rodors. Les del sector sud-oest també conflueixen a la riera de Calders a través de la de Sant Joan, que s'uneix a aquella a Monistrol de Calders, fora ja del Moianès. Finalment la riera de Tenes o de Castellcir recull totes les aigües del sector sud-est, per mitjà de molts petits torrents que drenen els termes de Castellterçol, a través de la riera de Salt Gener, i de petits torrents com el del Bosc, de l'Espluga o de la Rovireta, dels termes de Castellcir i de Sant Quirze Safaja.

Com a fenomen curiós, vinculat amb l'antiga hidrografia, hi ha el d'endorreisme que es produïa al centre de l'alta vall de l'Estany, on s'entollaven les aigües que no tenien sortida natural i originaven un petit llac o estany, documentat des del principi del segle X, dessecat, com ja s'ha indicat, al segle XVI. També hi ha el fenomen càrstic de circulació subterrània, relacionat amb el torrent Mal, que forma les coves del Toll, famoses per les troballes paleontològiques i prehistòriques exposades al museu del Parc de Moià.

El Moianès és un territori ric en restes prehistòriques que revelen que la contrada fou habitada almenys des de l'època pre-neolítica i que l'habitatge continuà sense interrupció fins a les èpoques històriques. Tota la comarca conté restes, com el dolmen de Puig-rodó, el desaparegut de la Grossa de Calders (conegut per vells dibuixos), el de l'Espina de Colluspina, els del Criac i del Clamí de Castellterçol o el de la Casa Nova del Verdaguer de Castellcir. D'èpoques més acostades es coneixen sepulcres de fossa prop del mas Vilanova (de Castellterçol), a Puig-espelta (de Moià), vers l'Agulló i la Manyosa (de Granera) i prop de la Casa Nova del Verdaguer (de Castellcir).

Ja dintre dels temps històrics hi ha les velles mencions de la *Strata Francisca*, que es creu que es va sobrepassar al vell camí, anterior als romans, que unia el territori dels ausetans amb el dels lacetans del Bages. Aquest camí, eix tradicional d'enllaç i d'expansió de les dues grans comarques que voregen el Moianès, explica en una gran part la importància històrica de Moià i l'establiment d'un palau comtal i d'un mercat i fira en aquest indret.

L'ESTANY

El municipi de l'Estany des del punt de vista històric i arqueològic és el més important del Moianès per haver tingut entre el 1080 i el 1592 un important monestir canonical que li va llegar una notable església romànica i un meravellós claustre, que és lloc obligat de visita per a tots els qui estimen l'art medieval. En canvi, en l'aspecte geogràfic i territorial és un dels municipis més petits del Moianès, amb només 10.11 km² de superfície.

La seva demarcació té com a centre una ampla vall encaixada entre les petites serres del Gaig i de Puigmartre, per la part de ponent, i els vessants septentrionals de Monjoia i la serra de la Barra o de la Costa, a llevant, d'altituds que van dels 933 als 972 metres. Un xic més apartats presideixen la vall pel nord-oest i pel sud-est respectivament el puig de la Caritat (1008 m) i el puig Rodó (1057 m), aquest ja dintre de la demarcació de Moià. El municipi depassa l'àmbit de la vall pels seus costats nord i sud, on es troben algunes de les poques masies del seu terme.

Aquesta vall central es troba a una altitud mitjana de 870 metres i és per tant la més enlairada de la contrada moianesa i és ocasió d'un fenomen d'entollament d'aigües o d'endorreisme, que feia que anys enrere el centre de la vall fos un llac o petit estany. Aquest fenomen, ultra la configuració geogràfica de la vall, era produït per la més alta pluviositat d'aquest sector moianenc, que té una mitjana de precipitació anual de 700 mm, mentre que a Moià, per exemple, oscil·la entre els 570 i els 600 i per la natura impermeable de l'argila del seu sòl, que difícilment absorbeix l'aigua. D'altra banda, l'escassa conca de la vall feia que les aigües no tinguessin prou força per obrir-se camí vers el nord-est, que és vers on desemboca la vall. Aquest estany natural o gran aiguamoll és el que va donar el nom a la vall fa més de mil anys, puix que se cita com a *Stango* o *Stanio* els anys 927 i 951.

L'Estany o aiguamoll afavoria l'agricultura del veïnatge i la caça, però era també un focus de mosquits i de febres quartanes, per això fou dessecat el 1554 gràcies a una mina o gran claveguera que hi féu construir l'abat Carles de Cardona i que fou allargada el 1735. Aquesta notable obra d'enginyeria, encara en ús, té uns tres-cents metres de llargada i les aigües que treu del centre de la vall feien anar l'antic molí dels canonges o molí del Grau i originen un petit torrent, el de les Fonts de la Sala, que sota Rocafort s'uneix a la riera d'Oló.

El municipi es troba centrat en la població, originada entorn del monestir, però compta també amb un petit nucli o agrupament de casetes, a l'extrem sud del municipi dit de Caputxins, que arribà a tenir un màxim d'11 famílies i els tradicionals masos del Grau, la Carrera, el Castell, el Masot, Puigmartre, Montfred, la Crossa i el Senties. També té masos més petits com Cal Costa, Cal Jan, Cal Parella, la Caseta del Senties, el Molí del Grau, el Molí del Castell i les Casetes del Coll de la Crossa o de Sant Pere. Tots aquests masos existien el 1860, al moment de més població del municipi, amb 596 habitants. Aleshores el poble tenia 99 famílies.

Però evocar l'Estany és evocar el seu monestir, una de les principals abadies canonicals del país i que ha deixat un conjunt monumental més sencer. El monestir de l'Estany fou fundat el 1080 pel bisbe de Vic, Berenguer Sunifred de Lluçà, amb un grup de canonges joves de Vic i altres dels voltants que acceptaren la reforma canonical augustiniana, que refusaven els canonges catedrals. Es va fundar en un alou o domini que havia estat donat el 990 a l'església de Vic, però que els successors del donador usurparen més tard, fins que Guillem Ramon de Taradell, un nét del donador, el restituí a l'església de Vic. Inicialment el seu territori pertanyia a la veïna parròquia de Sant Feliu de Terrassola i el terme del castell d'Oló, però els canonges obtingueren que els fos sotmesa la parròquia de Sant Feliu i segles més tard, el 1364. l'abat comprà el castell i tot el terme d'Oló.

Tot seguit després de la seva fundació i gràcies a l'empenta del seu primer prior i després abat Bernat Compar (1086-1122), el monestir de l'Estany fundà filials a Sant Celoni, a Sant Pere dels Arquells, a Santa Maria de Caselles (de Fonollosa) i a Arraona (de Sabadell) i estengué la reforma canonical augustiniana a la seu de Manresa, a Lluçà i a altres monestirs canonicals del país. El seu prior i abat era considerat membre del capítol catedral de Vic i, en absència del bisbe, presidia les celebracions en determinades festes. També tenia setial a les Corts de Catalunya.

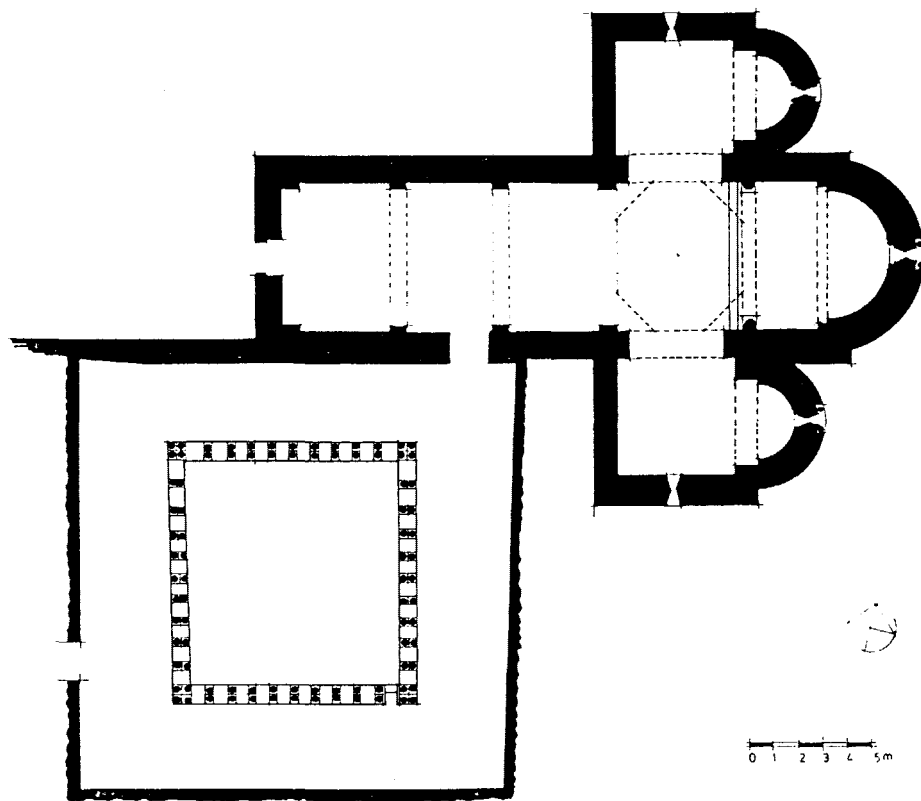
L'Estany tingué una trajectòria de vida ascendent fins al darrer quart del segle XIV. Els seus priors esdevingueren definitivament abats a partir del 1264 i governaren una comunitat de dotze canonges, catorze sacerdots beneficiats (inclosos el rector de Santa Cecília de la població i el de Sant Feliu de Terrassola) i un grup de servents que sovint oscil·là en els deu o dotze. Els bisbes de Vic uniren a la canònica de l'Estany unes vint esglésies, entre les quals les moianeses de Moià, Castellterçol, Rodors, Ferrerons, Terrassola i Sant Julià d'Úixols, i els seus abats esdevingueren senyors d'un gran patrimoni estès principalment pel Bages i Osona, però en el qual es trobaven també terres situades a Anoia, Segarra, el Vallès Oriental i l'Occidental, el Penedès i el Baix Llobregat. Els abats foren també senyors de castells i jurisdiccions en especial a Castellcir, Muntanyola, Castellterçol i Oló.

Fou precisament la compra del gran terme d'Oló, el 1364, la que marca l'inici de la decadència del monestir, tant per l'endeutament que contragué el monestir per aplegar els 200.000 sous que valia el castell i terme, com per la rebel·lió que això ocasionà a Oló i que fou causa de l'assetjament i destrucció del monestir el 15 d'agost de 1395. A causa d'això es dispersà la comunitat i entre el 1398 i el 1410 visqué a Castellterçol, a Sabadell i a Manresa. Després d'un curt retorn a l'Estany entre el 1410 i el 1420 novament esclataren discòrdies i l'abat passà a residir a Manresa entre el 1420 i el 1433. L'any 1436 la comunitat tornava a residir a l'Estany, però el monestir es trobava ruïnós i les rendes eren mal administrades; per a més desgràcia un terratrèmol que tingué lloc a la nit del 24 de maig de l'any 1448 féu caure la volta de l'església.

Del 1450 en endavant es nota un fort esforç de restauració, però la comunitat es reduí a vuit canonges i uns pocs beneficiats i, d'altra banda, la gestió d'abats comendataris a partir del 1467 féu que el monestir no recuperés mai més la seva antiga esplendor i visqués una etapa grisa fins a la seva definitiva secularització el 1592. A partir de 1596 el títol abacial antic es convertí en arxiprestat i aquest fou unit a la rectoria de Moià. A l'Estany restaren, el 1626, alguns canonges seculars i recuperà la dignitat de col·legiata fins al 1775, en què es convertí en parròquia normal.

L'església i el claustre de l'Estany, declarats monument històric-artístic nacional el 1931, centren encara un notable conjunt d'edificacions monàstiques que són l'atractiu de l'Estany. L'església és bàsicament l'edifici consagrat el 1133, compost d'una nau, creuer i tres absis a la part de llevant. Té un elegant cimbori al punt d'enllaç de la nau amb el creuer, sobre el qual reposa el campanar, refet després del terratrèmol del 1448, que el féu caure sobre la volta de la nau i fou causa de l'esfondrament.

Aquesta església havia estat transformada i mutilada a partir del segle XV, però una seriosa campanya de restauració empresa pel Servei de Monuments de la Diputació de Barcelona, dirigida per l'arquitecte Camil Pallàs, li va retornar la seva primitiva bellesa entre el 1966 i el 1970. Unida a l'església per migdia hi ha l'antiga sala capitular o capella de Sant Nicolau, ara capella del Santíssim.

El claustre, comunicat amb l'església per un portal gòtic del segle XVI, s'estén per la part de migdia, entre l'església, l'antiga sala capitular i la resta de dependències canonicals. Té un pla quadrat força regular i cada galeria té deu arcs que reposen sobre nou parells de columnes, excepte als angles, on hi ha un conjunt de cinc columnes. Té un total de 72 capitells, d'excel·lent conservació, gràcies a la bona qualitat de la pedra, només amb algunes mutilacions intencionades. Té un sostre embigat, per bé que hi ha indicis que abans era cobert amb voltes.

A l'ala propera a l'església, la més primitiva, hi ha escenificada tota la vida de Crist, del Naixement al Calvari, i altres temes al·legòrics de la Redempció de la humanitat. L'ala de llevant té molta varietat de temes, però es destaquen els temes profans com l'escena d'unes esposalles i d'un matrimoni, uns joglars, una noia que es pentina, escenes de caça, etc. A les altres ales i als capitells que donen al pati interior hi ha essencialment temes de bestiar, de flora, de motius geomètrics o heràldics.

Envolten el claustre les antigues dependències, ara destinades a rectoria, a biblioteca pública i a museu. Aquest museu, inaugurat el 1968, té diferents sales amb elements arquitectònics del monestir trobats en fer-se la restauració i també amb una bona part de l'antic arxiu canonical, ornaments d'església, peces d'art popular, etc. Les construccions monàstiques s'estenien vers ponent i la que ara és placeta del monestir, amb la casa del comú a un costat, era abans un altre pati interior envoltat de les dependències o cases dels antics canonges cellerer, hospitaler, cambrer, etc.

El poble de l'Estany va formar-se vers ponent del monestir i tenia com a centre una antiga capella de Santa Cecília, l'antic emplaçament de la qual recorda ara una placa. Aquest poble va arribar a comptar amb unes 25 famílies a la fi del segle XIII. Amb el despoblament general i les calamitats que s'abateren sobre el monestir va baixar a 11 famílies el 1380 i només en tenia 7 el 1553. La vila es recuperà fortament a partir del segle XVII puix que ja tenia 53 cases el 1689; el 1782 en tenia 81 i 99 el 1860, al moment del seu màxim poblament.

El poble conserva encara moltes antigues cases de pedra, amb portals adovellats o de llinda plana, evocadors de l'arquitectura dels segles XVII i XVIII. Els seus habitants vivien de l'agricultura i també de la pararia i teixits, ja que tot i no constituir gremi propi eren molts els paraires i teixidors que treballaven pels de Moià i per altres poblacions. El clima fresc de l'estiu ha estat causa de la construcció de

torres i fins de petits nuclis residencials vers la serra de la Costa i entorn de la població. Aquest estiu data ja del principi de segle i entre els primers estiuejants es destaca el Dr. Vilardell, que transforma en un sector residencial l'antic molí del Grau i els seus voltants.

MOIÀ

Moià és, sense cap discussió, la capital de la subcomarca del Moianès, la qual centra i a la qual va donar el nom, i el seu extens terme, que és ell sol un compendi de l'estructura i el paisatge de la subcomarca, n'ocupa ja gairebé un terç, amb els seus 75.15 km². És un municipi d'estructura força regular, partit en creu pels dos gran eixos vials que travessen la comarca i que es creuen a Moià, la carretera de Manresa a Vic i la de Caldes de Montbui a l'Estany.

El seu territori és solcat per molts torrents i rierols; els principals són el torrent Mal (en part límit oriental), la riera del Gai, la de Moià o de Castellnou, el torrent de Fontcanaleta i la riera de l'Om, tots tributaris de la riera de Marfà o Golarda, i el torrent de Rodors i el de Riu-sec o de Malrubí, tributaris de la Gavarresa que li marquen el límit nord-occidental; malgrat els trencalls i les fondalades que marquen aquests torrents i rieres el seu terme presenta dos sectors ben definits: el ponentí amb notables plans, sobretot al llarg del sector que travessa la carretera de Manresa a Vic i el sector del nord, o àmbit de les antigues parròquies de Rodors i de Ferrerons trencat i enlairat amb altures superiors als 900 metres en especial al sector de Ferrerons. Marquen la divisió entre ambdós sectors la carenada que té com a punts culminants la Costa de Pol (1022 m), el Grony de la Torre (959 m), Ferrerons (929 m), el serrat de Montuï (952 m), el Castell de Clarà (800 m) i Vilaclara (612 m). El punt culminant és el puig Rodó, vers el sector nord-oriental, que té 1057 metres d'altitud.

La vila de Moià es troba estratègicament situada entre Vic i Manresa, equidistant d'ambdós llocs; per això els comtes de Barcelona, des de Guifre el Pelós fins a Ramon Berenguer IV, es van preocupar de tenir-hi un palau, que només fou ocupat en ocasions esporàdiques, i els bisbes de Vic es van esforçar per recuperar el 1260 la propietat de la parròquia, cedida a l'Estany per Raimon Berenguer III el 1131.

La vila fou murada fins al segle XV i els vells documents i la topografia recorden el portal Major o de Barcelona, el portal d'en Vila i els valls o fossats de les Poses i del Palau de Baix. Malgrat això, avui dia és difícil de veure a la vila de Moià cap element arquitectònic anterior al segle XVI, puix que tot fou refet i ampliat en els segles d'eufòria de la parairia de Moià, entre els segles XVI i XIX. Però el traçat dels carrers i els nous edificis es van adaptar i es van fer amb una sumptuositat i grandesa que tot seguit distingeixen la vila de Moià de qualsevol altra població.

L'església parroquial i arxiprestal de Santa Maria de Moià, servida per una comunitat de preveres, es va començar el 1674 i s'acabà el 1722. Consta d'una gran nau, amb creuer, coronada per una cúpula, amb una treballada i elegant portada barroca al mur de ponent i una de mes petita a la part nord que dóna a la plaça del Mercat. El campanar és tot de pedra ben treballada, de forma octogonal amb grans finestrals al pis de les campanes i amb una cornisa, sostinguda per atlants sobre seu, que té una gran barana amb poms i arcuacions i cimbori d'arcs lleugers sobre seu. Darrere l'església es va construir a continuació un ample cambril per a la Mare de Déu de la Misericòrdia, ornat de relleus barrocs i profusió de quadres.

La guerra civil de 1936-39 va malmetre tots els antics altars i només se'n van salvar algunes peces, entre les quals una valuosa taula de pintura gòtica, ara guardada al museu, i alguns antics sarcòfags, en especial un de blasonat de la família Planella, a la gran capella del Santíssim.

El convent-col·legi dels Escolapis és el primer que es va fundar a la península Ibèrica el 1683, puix que l'orde fou fundat per sant Josep de Calassanç a Roma el 1617 i abans d'entrar a casa nostra es va estendre per Itàlia i altres indrets de d'Europa. El convent de Moià, abans fou noviciat de l'orde i posteriorment col·legi. El 1839 fou convertit en fortí contra les tropes carlines del comte d'Espanya i en

ésser pres hi hagué una gran matança de moianesos i una destrucció total. Fou restaurat i obert de nou a partir del 1854 gràcies al benefactor Jaume Torrents. És un gran edifici quadrat amb una església barroca i un petit claustre interior.

Entre els edificis de la vila destaca la casa pairal dels Casanova, de la família del gran patrici català Rafael Casanova, heroi de l'onze de setembre de 1714. Procedien del mas Casanova de la Torre del municipi de Moià i parròquia de Collsuspina, i el 1651 van comprar la casa pairal de Moià, amplificada amb dues cases veïnes. És un gran casal amb elements dels segles XVI-XVIII, que manté una notable decoració barroca i que la família Casanova ha cedit a la vila com a seu del Museu Comarcal de Moià.

També és notable l'anomenat Museu del Parc, on es guarden les col·leccions d'objectes prehistòrics i paleontològics trobats a les coves del Toll i de les Toixoneres i en altres indrets del terme. És ubicat en la possessió noucentista del patrici Jaume Coma i Passarell, que és ara Casa de Cultura i el seu gran jardí un parc per a la vila.

Els vells carrerons de la vila i la plaça, en part porticada, tenen molts altres edificis notables com el Casal Parroquial, antic palau de l'administració de la sots-vegueria, el Casal del Gremi, de la plaça de Colom, que recorda l'esplendor industrial de la vila, el Casal Cerdanya, jutjat comarcal en temps de Ferran VII i de la regència de Maria Cristina, Ca l'Andreu o la Casa Dalmau Casasses, bonic edifici neoclàssic, l'antic hospital fundat al segle XIII i que des del 1858 fins als temps moderns fou casa de la vila, els antics casals de gent benestant convertits ara en rectoria o casa de la vila, etc. També hi ha edificis nous i notables, com l'Hostal del Remei o algunes torres modernistes i d'estils més eclèctics, fruit de l'estiueig que l'estada del gran tenor Francesc Viñas (1863-1933), va potenciar.

La vila i el terme de Moià, almenys fins l'any 1152, quan Ramon Berenguer III li va donar el primer gran privilegi que la convertí en una vila real, van trobar-se sota la jurisdicció del castell de Clarà, que mostra encara les seves abundants ruïnes i torre mig partida en un puig cobert d'alzinars prop del mas Coromines, on és ben visible la capella de Sant Andreu. Els seus antics senyors, els Clarà i els Rocafort, dominaven sobre la major part del terme fins que foren desbancats pel llinatge dels Planella.

L'església de Sant Pere de Ferrerons, dins del terme municipal, existia el 939, quan la seva parròquia fou unida temporalment a Moià. L'edifici actual fou construït el 1763, aprofitant part dels antics murs romànics i la torre campanar, que és bàsicament una edificació de la fi de l'època romànica. L'església ha estat transformada diferents vegades i els seus objectes de culte s'han baixat a Moià. Forma un petit barri amb la rectoria i el Nespler.

BIBLIOGRAFIA

- ## Topoguaia del Sender de Gran Recorregut GR-3.
Tram L'Estany - Tàrrega.
Senders de Catalunya. Barcelona (1998).
- ## El Bages, el Berguedà i el Solsonès.
Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Volum 2.
Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona (1981).
- ## Bages.
Mapa comarcal de Catalunya (7). Cartografia escala 1:50.000
Institut Cartogràfic de Catalunya. Barcelona (1993).

Agustí Poch, desembre de 1998

